

«Γραμματική για το κείμενο»
Καλλιόπη Χριστοφόρου Πούγιουρου, Δρ Κλασικής Φιλολογίας
Επιθεωρήτρια Φιλολογικών Μαθημάτων, Υ.Π.Α.Ν.

Τύποι ασκήσεων και παραδείγματα ερωτήσεων:

Αξιοποιούμε ασκήσεις στις οποίες οι μαθητές/-τριες:

- «Αλιεύουν» τους λανθασμένους γραμματικούς τύπους που τους δίνονται, τους διορθώνουν και αιτιολογούν την άποψή τους.
- Βρίσκουν ή/και επιλέγουν τον σωστό γραμματικό τύπο/στοιχείο/φαινόμενο, ώστε να επιλύουν ασκήσεις συμπλήρωσης κενών, πολλαπλής επιλογής, αντιστοίχισης, διάζευξης και μετασχηματισμού, συμπληρώνουν εννοιολογικούς χάρτες.
- Σχηματίζουν, κατόπιν οδηγιών, ρηματικούς τύπους σε άλλους χρόνους και εγκλίσεις από αυτούς/-ές που εντοπίζονται στο κείμενο.
- Διακρίνουν άγνωστους γραμματικούς τύπους αναγιγνώσκοντας με προσοχή και επιλεκτικά το κείμενο, ή/και άλλα παράλληλα κείμενα, έχοντας αναπτύξει εξοικείωση με την αρχαία ελληνική γλώσσα.
- Διατυπώνουν κανόνες γραμματικού σχηματισμού ως αποτέλεσμα της επαγωγικής διαδικασίας προσέγγισης των γραμματικών φαινομένων/τύπων.
- Παρατηρούν συγκριτικά γραμματικά φαινόμενα (λ.χ. πώς μετασχηματίστηκαν στη νέα ελληνική πολλά τριτόκλιτα της αρχαίας).
- Μετασχηματίζουν απλές μικροδομές του ΑΕ κειμένου (λ.χ. στον άλλο αριθμό ή από την ενεργητική στην παθητική σύνταξη) με αναλογία προς τη ΝΕ.
- Εντοπίζουν γραμματικούς τύπους (π.χ. χρόνους/εγκλίσεις ρημάτων, ενικό/πληθυντικό αριθμό) και αιτιολογούν την επιλογή τους ανάλογα με το ήθος, την κοσμοθεωρία και τη συναισθηματική κατάσταση των ηρώων.
 - Για ποιον λόγο επιλέγεται ο συγκεκριμένος χρόνος ενός ρήματος;
 - Για ποιον λόγο επιλέγεται συγκεκριμένη έγκλιση, π.χ. προστακτική, σε μια φράση; Για ποιον λόγο επιλέγεται η χρήση απαρεμφάτου ή δευτερεύουσας πρότασης;
 - Τι εξυπηρετεί η επιλογή του ενικού ή του πληθυντικού αριθμού;
- Μετασχηματίζουν το αρχαίο κείμενο με χρήση άλλων χρόνων/εγκλίσεων και αξιολογούν το αποτέλεσμα
 - Πώς θα άλλαζε το νόημα της φράσης/του κειμένου αν χρησιμοποιούσαμε αόριστο στη θέση του ιστορικού ενεστώτα;
 - Πώς θα άλλαζε το νόημα αν μπορούσε να αλλάξει η έγκλιση του ρήματος;
 - Ποιος είναι ο ρόλος των ρημάτων σε Υποτακτική στο κείμενο; Τι θα άλλαζε αν την αντικαθιστούσαμε με Οριστική; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας ανατρέχοντας στη Γραμματική της Αρχαίας Ελληνικής και στο Συντακτικό της Αρχαίας Ελληνικής.
- Διατυπώνουν παραγωγικούς και επαγωγικούς συλλογισμούς:
 - Με εκκίνηση το κείμενο και ερευνώντας σε σώματα κειμένων της αρχαίας ελληνικής (σε νεοελληνική απόδοση) να καταλήξετε σε δικά σας συμπεράσματα σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο αποδίδεται η ευκτική στη νέα ελληνική.
 - Να ερευνήσετε σε σώματα κειμένων της αρχαίας ελληνικής για παραδείγματα ρημάτων με αύξηση και να επιχειρήσετε να διατυπώσετε τους πρώτους «κανόνες» για τον τρόπο που αυτή σχηματίζεται με βάση τις παρατηρήσεις σας.

- Να κλίνετε σε πίνακες τον Παθητικό Αόριστο Α΄ και Β΄ του ρήματος «γράφομαι» σε όλες τις εγκλίσεις και να γράψετε το απαρέμφατο και την ονομαστική ενικού των τριών γενών της μετοχής με τη βοήθεια της γραμματικής σας. Στη συνέχεια, να διατυπώσετε τις παρατηρήσεις σας σχετικά με τον τρόπο κλίσης τους. Ο Παθητικός Αόριστος του ίδιου ρήματος στη νέα ελληνική κλίνεται με αντίστοιχο τρόπο;
- **Διορθώνουν το λάθος**
 - Στην παρακάτω πρόταση υπάρχει ένα πολύ συνηθισμένο λάθος που κάνουμε στη νέα ελληνική. Να το εντοπίσετε και να το διορθώσετε αιτιολογώντας την επιλογή σας με βάση τις Γραμματικές της Νέας Ελληνικής και της Αρχαίας Ελληνικής: *Το κανάλι επέλεξε να μην προβάλλει αυτή την ταινία για δεύτερη φορά παρά τις εξαιρετικές κριτικές.*
 - Να εντοπίσετε και να διορθώσετε το λάθος δικαιολογώντας την απάντησή σας με βάση όσα γνωρίζετε για τις προσωπικές αντωνυμίες και τη συμφωνία ρήματος και υποκειμένου: *Ημεϊς λέγετε.*
- **Συγκρίνουν**
 - Να συγκρίνετε τον τρόπο σχηματισμού των ουσιαστικών της γ΄ κλίσης με τον τρόπο σχηματισμού των αντωνυμιών «τίς» (ερωτηματική αντωνυμία), «τις» (αόριστη αντωνυμία) και «ὅστις» (αναφορική αντωνυμία). Να καταγράψετε τις παρατηρήσεις σας.
- **Αποδίδουν περιληπτικά**
 - Να καταγράψετε περιληπτικά σε λίγες σειρές και να ανακοινώσετε προφορικά στην τάξη όσα έχετε μάθει για το ρήμα στην Α΄ Γυμνασίου.
- **Καταγράφουν παρατηρήσεις**
 - Να «παρακολουθήσετε» τον τρόπο σχηματισμού της Προστακτικής Ενεργητικής φωνής βαρύτονων ρημάτων σε όλους τους χρόνους συγκρίνοντας με τη νέα ελληνική και να καταγράψετε τις παρατηρήσεις σας σε σχετικό πίνακα.
 - Να παρατηρήσετε προσεκτικά την κλίση της δεικτικής αντωνυμίας *οὗτος, αὕτη, τοῦτο*. Τι σας θυμίζει σε σχέση με τη νέα ελληνική;
- **Συλλέγουν και οργανώνουν δεδομένα**
 - Να συγκεντρώσετε με εκκίνηση το κείμενο που επεξεργαζόμαστε στοιχεία για τον ρόλο των μετοχών σε ένα αρχαίο κείμενο, να ερευνήσετε για τον ίδιο ρόλο στη νέα ελληνική και να οργανώσετε τα δεδομένα σας σε σχετικό πίνακα.
 - Να ερευνήσετε σε σώματα κειμένων της αρχαίας ελληνικής και να συγκεντρώσετε απαρέμφατα. Να τα κατατάξετε σε πίνακα ανάλογα με το ρήμα από το οποίο εξαρτώνται.
 - Να εντοπίσετε στο κείμενο ουσιαστικά και επίθετα γ΄ κλίσης και να επιχειρήσετε να τα «συγκρίνετε» ως προς τον τρόπο κλίσης τους. Να εντοπίσετε τα αντίστοιχά τους στη νέα ελληνική. Τι παρατηρείτε; Να δημιουργήσετε σχετικό πίνακα.
- **Διατυπώνουν υποθέσεις**
 - Αν βάζαμε όλα τα ουσιαστικά του κειμένου σε ονομαστική πτώση ενικού αριθμού και διαβάσαμε το κείμενο, θα βγάλαμε νόημα; Ναι ή όχι και γιατί;
- **Εφαρμόζουν κανόνες και αρχές σε νέες καταστάσεις**
 - Τώρα που γνωρίσατε τα ουσιαστικά β΄ κλίσης, να επιχειρήσετε να κλίνετε ένα επίθετο που στο αρσενικό και στο ουδέτερο φαίνεται να τους μοιάζει.

(Το υλικό προέρχεται από αρχεία του ΙΕΠ)

[ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ - Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής \(iep.edu.gr\)](http://www.iep.edu.gr)